Punainen Risti
Röda Korset

LAUSUNTO

17.10.2018

Eduskunnan tarkastusvaliokunta

Suomen Punaisen Ristin lausunto

Asia: O 10/2017 vp Kotoutumisen toimivuus

Suomen Punainen Risti kiittää mahdollisuudesta lausua eduskunnan tarkastusvaliokunnalle.

Suomen Punainen Risti on viranomaisia tukeva julkisoikeudellinen yhdistys, jonka oikeudellisesta erityisasemasta on Suomessa säädetty lailla (238/2000) sekä sen nojalla annetulla tasavallan presidentin asetuksella (827/2017). Asetuksen 2§:n mukaan järjestön tarkoituksena on muun muassa suojella kaikissa oloissa elämää ja terveyttä sekä puolustaa ihmisarvoa ja ihmisoikeuksia, auttaa kaikkein heikoimmassa asemassa olevia inhimillisten kärsimysten ehkäisemiseksi ja lieventämiseksi, sekä tukea ja avustaa maan viranomaisia niin rauhan kuin sodan ja aseellisten selkkausten aikana ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi.

Suomen Punainen Risti järjestää maahanmuuttajien kotoutumista tukevaa toimintaa, avustaa maahan saapuvien kiintiöpakolaisten vastaanotossa sekä ylläpitää vastaanottokeskuksia Maahanmuuttoviraston toimeksiannosta. Suomen Punainen Risti on maan suurimpia valmiusorganisaatiota, ja tässä ominaisuudessa se myös muun muassa ylläpitää valmiutta laajamittaisen maahantulon varalta.

Suomen Punainen Risti tukee kaksisuuntaista ja varhaista kotoutumista sekä vahvistaa yhteisöjen ja yksilöiden kykyä ottaa vastaan uusia tulijoita sekä valmiuksia toimia rasismia vastaan. Suomen Punainen Risti järjestää maahanmuuttajien kotoutumista tukevaa toimintaa osana pysyviä palvelujaan. Suomen Punainen Risti on tehnyt merkittävää pakolaistyötä jo viidellä vuosikymmenellä.

Suomen Punaisen Ristin keskeisimmät huomiot maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen edistämisestä

Suomen Punainen Risti näkee, että järjestöjen työ edistää ja nopeuttaa kotoututumista ja siten myös edesauttaa maahan muuttaneiden työllisyyttä. Järjestöjen matalan kynnyksen toiminta tuo maahan muuttaneille muun muassa kielitaitoa sekä kontakteja, mikä luo pohjaa työllistymiselle. Arjen taidot, yhteisöön kuuluminen sekä verkottuminen suomalaiseen yhteiskuntaan helpottavat työelämässä selviytymistä sekä osaamisen kartuttamista.

Suomen Punainen Risti pitää tärkeänä, että maahan muuttaneiden osaamista kartoitetaan ja varhaista työelämään tutustumista edesautetaan ja työelämän mentorointia tuetaan. Suomen Punainen Risti on kehittänyt osaamisen kartoittamisen toimintamallin, jota hyödynnetään nyt kaikissa Punaisen Ristin ylläpitämissä vastaanottokeskuksissa. Osaamisen kartoittamisen ja jo olemassa olevan osaamisen tunnistaminen on kriittinen menestystekijä työelämään pääsylle ja siellä pärjäämiselle.

Suomen Punainen Risti, Keskustoimisto
Tehtaankatu 1 a, 00140 Helsinki, PL 168, 00141 Helsinki
Puhelin 020 701 2000 Faksi 020 701 2310

Finlands Röda Kors, Centralbyrån
Fabriksgatan 1 a, 00140 Helsingfors, PB 168, 00141 Helsingfors
Telefon 020 701 2000 Telefax 020 701 2310

Y-tunnus / FO-nummer 0116988-7

punainenristi.fi
rodakorset.fi

Suomen Punainen Risti kuuluu Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun yhdistysten kansainväliseen liittoon.

Finlands Röda Kors hör till Internationella rödakors- och rödahalvmånefederationen.

Punainen Risti
Röda Korset

LAUSUNTO

17.10.2018

Suomen Punainen Risti katsoo, että kotoutumisen onnistuminen vaatii pitkäjänteistä, yli sektorirajat ylittävää viranomais- ja kansalaistoimintaa. Järjestöjen ja viranomaisten yhteistyö kotoutumisen eri osa-alueiden edistämisessä edellyttää jatkuvaa dialogia eri osapuolten kesken sekä sopimuksellisuutta ja toiminnan pelisääntöjen läpikäymistä. Vastuu koordinaatiosta ja koollekutsumisesta tulee olla viranomaisella.

Erityisesti maahanmuuttajataustaisten naisten kotoutumisessa keskeistä on rohkaista naisia kodin ulkopuolelle. Kielen oppiminen, työelämätaitojen hankkiminen ja kiinnittyminen yhteisöön edesauttavat työllistymistä. Tämän edellytyksenä on, että alle kouluikäisillä lapsilla on pääsy varhaiskasvatukseen. Järjestöillä on tärkeä rooli kulttuuristen esteiden madaltamisessa.

Alla yksityiskohtaisempia huomioita kotoutumisen onnistumisesta pohjautuen eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisuun 1/2018: Monimenetelmäinen tutkimus kotouttamistoimenpiteiden toimivuudesta

3.2 Kotoutumista edistävät toimenpiteet ja palvelut (s. 27-30)

Järjestöt toimivat usein alkuvaiheen kotoutumisen tukena, etenkin turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten parissa. Niiden toiminnan ydinajatuksena on usein osallisuuden lisääminen, tasaveroinen vuorovaikutus maahan muuttaneiden ja kantaväestön välillä. Järjestöt organisoivat toimintaa, joka antaa tulijoille monipuolisia valmiuksia kotoutumisen polulla. Kieliryhmät, tapaamispaikat ja alkuvaiheen yksilö- ja ryhmämuotoinen tuki antavat maahan muuttaneille mahdollisuuden oppia suomalaisesta yhteiskunnasta, harjoitella kieltä ja luoda kontakteja uuteen yhteisöön. Toiminnalla ei usein ole suoria tavoitteita työllistymisen suhteen, mutta toiminta luo viranomaisten tarjoamille palveluille ja poluille tukevaa pohjaa.

Vastuu kotouttamisen edistämisestä on viranomaisilla. Kolmannen sektorin toimijat järjestävät viranomaisten kanssa tai omaehtoisesti mm. ohjausta ja neuvontaa kotoutumisen tueksi ja erityisesti kansalaisyhteiskunnan näkökulmasta. Ohjauksella uusi yhteisö tulee tutuksi ja alkuvaiheen kotoutumisen edistyy kontaktien, osallisuuden ja konkreettisten toimintamahdollisuuksien avulla. Järjestöt tarjoavat myös perustietoa suomalaisesta yhteiskunnasta ja tutustuttavat tulijoita suomalaiseen elämänmenoon. Alku- ja osaamiskartoituksia tehdään myös järjestöissä, esimerkiksi Punainen Risti on käynnistänyt työelämään tutustumisjaksoja turvapaikanhakijoille ja on lanseerannut ensimmäiset osaamismerkit, joiden avulla turvapaikanhakijat voivat osoittaa osaamistaan. Viranomaisten vastuulla olevien kotoutumissuunnitelmien toteuttamisessa voi olla mukana myös järjestöjen vapaaehtois- tai työllistävää toimintaa.

Kolmannen sektorin toiminta kotoutumisen edistämisessä on merkittävä resurssi, joka lisää volyymia ja mahdollisuuksia kotoutumisen eri osa-alueille. Avainkysymys resurssin hyödyntämisessä on viranomaisten ja järjestöjen tietoisuus toistensa työn tavoitteista ja yhteinen suunnittelu ja sopimukset toiminnan kehittämisessä ja toimeenpanossa.

Suomen Punainen Risti, Keskustoimisto
Tehtaankatu 1 a, 00140 Helsinki, PL 168, 00141 Helsinki
Puhelin 020 701 2000 Faksi 020 701 2310

Finlands Röda Kors, Centralbyrån
Fabriksgatan 1 a, 00140 Helsingfors, PB 168, 00141 Helsingfors
Telefon 020 701 2000 Telefax 020 701 2310

Y-tunnus / FO-nummer 0116988-7

punainenristi.fi
rodakorset.fi

Suomen Punainen Risti kuuluu Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun yhdistysten kansainväliseen liittoon.

Finlands Röda Kors hör till Internationella rödakors- och rödahalvmånefederationen.

Erilainen kielitaitoa lisäävä ja kehittävä toiminta ryhmissä on yksi tärkeimmistä lisäresursseista, joita järjestöt organisoivat kotoutumisen tueksi. Toiminta ei ole tutkintotavoitteista. Sen arvo syntyy arki- ja puhekielen oppimisesta, joka lisää oman elämän hallintaa, auttaa hoitamaan omia asioita ja mahdollistaa vuorovaikutuksen kantaväestön kanssa.

Erityisryhmien huomioiminen on osa järjestöjen arkea. Naisten ja lasten ryhmät, perheleirit ja muut aktiviteetit tukevat elämänhallintaa ja tuovat sisältöä elämään.

5 Toimiva ja vaikuttava kotouttaminen Suomessa (s. 72-103)

Suomen Punaisen Ristin näkökulma: Kotoutumisen strateginen ja rakenteellinen taso
Kansallisen, alueellisen ja paikallisen kotouttamisohjelmien onnistunut toteuttaminen edellyttää sitä, että eri tasoilla toimivien järjestöjen kotoutumista tukeva toiminta on osa ohjelmia ja se on riittävästi resurssoitu. Mitä aikaisemmassa vaiheessa järjestöt ovat mukana sitä selkeämmät roolit heille määrittyy. Erityisen tärkeää on osallistaa pidempään Suomessa olevat maahan muuttaneet suunnitelmien tekemiseen.

Pitkäjänteistä yhteistyötä on tehty jo vuosia erilaisissa asiantuntijaverkostoissa. Niiden osaamista tulee jatkossakin hyödyntää suunnitelmien tekovaiheessa.

Yhteisissä suunnitteluprosesseissa on hyvä käynnistää myös tarkempi seuranta järjestöjen kotoutumista tukevan toiminnan osalta ja pohtia, mitkä ovat järjestötoimintaan soveltuvia mittareita kotoutumisen vaikuttavuuden mittaamiseen ja kuvaamiseen.

Suomen Punaisen Ristin näkökulma: Maakuntamallin vaikutukset
Maakuntatason maahanmuuttostrategia on jatkossa tärkeä asiakirja yhteistyön rakentamisessa. Jokaiseen maakuntaan tulee luoda järjestöyhteistyötä kokoava toimintarakenne, joka huomioi ja edistää järjestöjen kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan toimintamahdollisuuksia.

Suomen Punaisen Ristin näkökulma: koordinaatio ja kotoutumisen kaksisuuntaisuus
Koordinaation kehittäminen on keskeinen tehtävä järjestöjen kotoutumista tukevan toiminnan kehittämiseksi ja hyödyntämiseksi. Kymmenillä kolmannen sektorin toimijoilla on laajaa osaamista, kokemusta ja toimintaa kotoutumisen edistämiseksi. Järjestöverkosto on ottanut käyttöön tarkastusvaliokunnan teettämässä tutkimuksessa mainitun nk. kotoutumistarjottimen. Suomen Punainen Ristin kehittämän nk. kotoutumistarjotin-mallin avulla voidaan parantaa koordinaatiota. Kotoutumistarjotin on otettu käyttöön vastaanottotoiminnan ja kotoutumisen tuen valtakunnallisessa järjestöverkostossa vuonna 2016 ja siitä on saatu hyviä kokemuksia eri puolilla Suomea. Paikalliseen kotoutumistarjottimeen kootaan paikkakunnan eri toimijoiden järjestämiä ja suunnittelemia kotoutumista tukevia toimenpiteitä. Tarjottimesta näkee yhdellä silmäyksellä kotoutumisprosessin aikajanalla viranomaisten toimenpiteet sekä järjestöjen tarjonnan. Järjestöjen ja viranomaisten tapaamisissa voidaan sopia ryhmän koordinaatiosta ja säännöllisestä koolle kutsumisesta. Koordinaatiosta ja koollekutsumisesta vastaa viranomainen. Kotoutumistarjottimen avulla järjestöt ja viranomaiset voivat tehdä näkyväksi paikkakuntien kotoutumista tukevat toimijat ja toiminnot. Yksi kotoutumistarjotin -työskentelytavan tavoitteista on lisätä viran-

Suomen Punainen Risti, Keskustoimisto
Tehtaankatu 1 a, 00140 Helsinki, PL 168, 00141 Helsinki
Puhelin 020 701 2000 Faksi 020 701 2310

Finlands Röda Kors, Centralbyrån
Fabriksgatan 1 a, 00140 Helsingfors, PB 168, 00141 Helsingfors
Telefon 020 701 2000 Telefax 020 701 2310

Y-tunnus / FO-nummer 0116988-7

punainenristi.fi
rodakorset.fi

Suomen Punainen Risti kuuluu Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun yhdistysten kansainväliseen liittoon.

Finlands Röda Kors hör till Internationella rödakors- och rödahalvmånefederationen.

omaisten ja järjestöjen yhteistyötä ja suunnitelmallisuutta kotoutumisen edistämiseksi.

Järjestöt tarjoavat matalan kynnyksen toimintaa maahan muuttaneille. Toiminta vahvistaa maahan muuttaneiden sosiaalista pääomaa, kielitaitoa, ymmärrystä suomalaisesta yhteiskunnasta sekä kontakteja ja verkostoja. Ne toimivat hyvänä pohjana myös työllisyydelle ja muulle yhteiskunnalliselle osallistumiselle. Hitaammin kotoutuvat henkilöt hyötyvät järjestöjen tarjoamasta toiminnasta yhtä lailla. Järjestöt toimivat kansalaisyhteiskunnan sydämessä ja voivat merkittävällä tavalla edistää kiinnittymistä uusiin yhteisöihin sekä tehdä suomalaisen yhteiskunnan pelisääntöjä tutuiksi.

Kaksisuuntaisen kotoutumisen toinen puoli on vahvistaa vastaanottavaa yhteisöä toimimaan maahan muuttaneiden kanssa. Vihamielinen, torjuva tai rasistinen ympäristö ehkäisee ja hidastaa kotoutumista. Rasisminvastainen toiminta ja informaatio, yhteiset toiminnan paikat ja kantaväestön ymmärrys kotoutumisen prosesseista lisää vuoropuhelua ja sitä kautta keskinäistä tutustumista, joka puolestaan vähentää jännitteitä.

Suomen Punaisen Ristin näkökulma: turvapaikanhakijoiden työllistymisen edistäminen ja mentorointi
Vuoden 2015 jälkeen on käynnistetty useita hankkeita turvapaikanhakijoiden ripeän varhaisen kotoutumisen ja työllistymisen edistämiseksi. Toimintaan on tullut mukaan uusia toimijoita kuten työmarkkinaosapuolia.

Suomen Punainen Risti on käynnistänyt työharjoittelumallin, joka tarjoaa turvapaikanhakijoille ja oleskeluluvan saaneille mahdollisuuden kokeilla suomalaista työelämää. Mitä useampi turvapaikanhakija pääsee kiinni työelämään tai harjoitteluun, sen nopeampaa on oppiminen ja työvalmiuksien kehittyminen. Toiminnalla on merkitystä myös henkisen hyvinvoinnin kannalta kuormittavassa elämäntilanteessa.

Työelämämentorointi on myös tärkeää työvalmiuksien lisäämisen kannalta. Sen avulla voidaan luoda merkityksellisiä verkostoja ja kontakteja työnantajiin.

Suomen Punainen Risti on myös ottanut käyttöön digitaaliset osaamismerkit, joiden avulla henkilö voi osoittaa aktiivisuuttaan mahdollisille työnantajille. Ensimmäiset kolme merkkiä julkaistiin lokakuun 2018 alussa ja ne ovat: Tutustunut suomalaiseen työelämään, Osallistunut työelämämentorointiin ja Työelämän mentori.

7 Johtopäätöksiä ja kehittämisehdotuksia (s. 123-135)

Suomen Punainen Risti yhtyy tutkimuksen pääjohtopäätöksiin. Viranomaisten kotouttava ja järjestöjen kotoutumista tukeva toiminta edellyttää ammattilaisten ja vapaaehtoistoimijoiden osaamista sekä toimijoiden yhteistyötä ja ymmärrystä eri rooleista. Koordinaatiota tehostamalla päästään kustannustehokkaaseen ja laadukkaaseen toimintaan.

Työllistyminen on yksi tärkeimmistä keinoista päästä sisään suomalaiseen yhteiskuntaan. Useat järjestöjen toimet eivät suoraan liity työllistymisen näkökulmiin. Ne kuitenkin luovat vankkaa pohjaa inhimillisen pääoman vahvistamisella ja luovat osalli-

Suomen Punainen Risti, Keskustoimisto
Tehtaankatu 1 a, 00140 Helsinki, PL 168, 00141 Helsinki
Puhelin 020 701 2000 Faksi 020 701 2310

Finlands Röda Kors, Centralbyrån
Fabriksgatan 1 a, 00140 Helsingfors, PB 168, 00141 Helsingfors
Telefon 020 701 2000 Telefax 020 701 2310

Y-tunnus / FO-nummer 0116988-7

punainenristi.fi
rodakorset.fi

Suomen Punainen Risti kuuluu Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun yhdistysten kansainväliseen liittoon.

Finlands Röda Kors hör till Internationella rödakors- och rödahalvmånefederationen.

suuden, kontaktien ja konkreettisen toiminnan paikkoja, myös hitaammin kotoutuville henkilöille.

Haasteena on kehittää ja parantaa viranomaisten ja kolmannen sektorin toimijoiden yhteistyötä ja suunnittelua kotoutumisen kentillä. Koordinaation vahvistaminen on avainasemassa. Osaavat ja motivoituneet järjestöt tuovat kotoutumiseen merkittäviä resursseja ja voivat myös vähentää kotoutumisen kustannuksia. Kotoutuminen on usein pitkäkestoinen prosessi ja sen nopeuttaminen on järjestöjen ja viranomaisten yhteinen tavoite. Kaikkien kohdalla onnistunutkaan kotoutuminen ei johda työllistymiseen. On tärkeää että mahdollisimman moni kotoutuu omaan uuteen yhteisöön ja löytää siitä paikkansa. Kaksisuuntaisen kotoutumisen tärkeä näkökohta onkin, että myös vastaanottava yhteiskunta tai paikkakunta kehittyy ja tarjoaa kiinnittymispaikkoja erilaisille maahan muuttaneille.

Joustavien palvelukokonaisuuksien rakentamisessa kotoutumisen kaikkiin vaiheisiin olisi systemaattisesti hyödynnettävä järjestöjen toimintavalikkoja, jotka voivat oikea-aikaisesti täydentää viranomaisten kotouttamistoimenpiteitä ja tarjota kotoutumismahdollisuuksia silloinkin, kun viranomaispalveluissa on toisinaan viiveitä palvelujen tarjoamisessa. Tämä edellyttää, että toimijoilla on ajantasaista tietoa toisistaan ja tarjolla olevista palveluista.

Kotoutumisen kaksisuuntaisuus on tärkeä huomioida kaikessa toiminnassa. Kotoutuminen voi hidastua tai estyä kokonaan, jos vastaanottava yhteisö tai yhteiskunta on vihamielinen, torjuva tai rasistinen. Yhteisöjen vastaanottovalmiuksien kehittäminen ja eri väestöryhmien vuoropuhelun edistäminen on järjestöille luonteva tapa toimia ja rakentaa yhteiskuntarauhaa. Ne myös tukevat ja mahdollistavat maahan muuttaneiden osallisuutta ja aktiivisuutta kansalaisyhteiskunnassa tehokkaammin kuin viranomaistoimijat.

Kotoutumista tukevien järjestöjen rahoituksen turvaaminen on hyödyllistä. Rahoituksen tulee olla pitkäjänteistä. Projektimaisuus lisää toiminnan sirpaleisuutta ja projektien kehittämät hyvät käytännöt eivät ehdi juurtua pysyviksi toiminnoiksi. Toiminnan pysyvyys helpottaa myös yhteistä suunnittelua. Pitkäjänteinen ja laadukas vapaaehtoistoiminta ei toteudu itsekseen vaan se edellyttää järjestöiltä panostusta vapaaehtoisten rekrytointiin, perehdytykseen, koulutukseen ja toiminnanohjaukseen.

Kristiina Kumpula
pääsihteeri
Suomen Punainen Risti